

# **Instrukcja postępowania przy pobieraniu próbek do badań laboratoryjnych, realizowanych przez PIWet-PIB, przy podejrzeniu o ostre zatrucie pszczół środkami ochrony roślin**

W ramach realizacji programu, na koszt Państwowego Instytutu Weterynaryjnego - Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach prowadzona będzie diagnostyka laboratoryjna do 100 przypadków ostrych zatruc pszczół, które każdego roku wystąpią w trakcie sezonu pszczelarskiego. Program będzie realizowany w latach 2014 – 2018.

Podstawą prawną do realizacji badań laboratoryjnych jest zadanie W-42 „Monitorowanie stanu zdrowotnego i strat rodzin pszczelich w krajowych pasiekach” realizowane w ramach programu wieloletniego „Ochrona zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego” (uchwała Rady Ministrów nr 229/2013 z dnia 31 grudnia 2013 r.)

Metodologia postępowania przy pobieraniu próbek do badań diagnostycznych określa:

1. Zasady postępowania przy stwierdzeniu zatrucia
2. Wzór protokołu pobrania próbki do badań laboratoryjnych przy podejrzeniu ostrego zatrucia pszczół środkami ochrony roślin
3. Sposób pobierania próbek do badań laboratoryjnych
4. Sposób zabezpieczenia próbek
5. Sposób postępowania z próbkami

## **1. Zasady postępowania przy stwierdzaniu zatrucia**

Przy podejrzeniu, że wskutek zastosowania środków ochrony roślin nastąpiło ostre zatrucie pszczół zainteresowany pszczelarz może wystąpić do właściwego ze względu na usytuowanie pasieki Urzędu Gminy lub Urzędu Miasta o powołanie komisji, której działalność ma doprowadzić do uwierzytelnienia zaistniałego faktu. Komisję powołuje Urząd Gminy lub Urząd Miasta właściwy dla zaistniałego przypadku zatrucia pszczół. W skład komisji winien wchodzić przedstawiciel Urzędu Gminy lub Urzędu Miasta, inspektor weterynaryjny wyznaczony przez Powiatowego Lekarza Weterynarii, inspektor PIORiN-u oraz przedstawiciel związku pszczelarskiego. Podstawą prawną dla powołania komisji poprzez urząd gminy jest ustawa z dnia 8 marca 1990 roku samorządzie gminnym (Dz.U. 2013 poz. 594, tekst ujednoczony ogłoszony 26 maja 2013 r.).

Komisja ustala rodzaj i wielkość zaistniałej szkody, oraz ustala właściciela plantacji, na której zastosowano środki ochrony roślin stanowiące prawdopodobne źródło ostrego zatrucia pszczół (prawdopodobny sprawca zaistniałej szkody).

# **Instrukcja postępowania przy pobieraniu próbek do badań laboratoryjnych, realizowanych przez PIWet-PIB, przy podejrzeniu o ostre zatrucie pszczół środkami ochrony roślin**

Po zebraniu materiałów dowodowych sporządzany jest protokół, który podpisują członkowie komisji, poszkodowany pszczelarz oraz właściciel podejrzonej plantacji.

- 2. Wzór protokołu w sprawie ustalenia przyczyny zatrucia pszczół określa załącznik 1.**
- 3. Sposób pobierania próbek do badań laboratoryjnych.**

- a. Przysyłanie próbki związanej z podejrzeniem zatrucia pszczół środkami ochrony roślin każdorazowo należy uzgodnić z pracownikiem laboratorium odpowiedzialnym za realizację zadania W-42.

#### **Dane kontaktowe:**

prof. dr hab. Andrzej Posyński, tel. 81 889 34 70, [aposyn@piwet.pulawy.pl](mailto:aposyn@piwet.pulawy.pl)

mgr Tomasz Kiljanek, tel. 81 889 31 78, [tomasz.kiljanek@piwet.pulawy.pl](mailto:tomasz.kiljanek@piwet.pulawy.pl)

- b. Próbkę do badań należy pobierać niezwłocznie po wystąpieniu podejrzenia ostrego zatrucia pszczół i powołaniu komisji do jego wyjaśnienia.
- c. Próbkę do badań laboratoryjnych stanowi ok 1000 martwych pszczół (80-100 g), w wyjątkowych przypadkach na próbkę może składać się mniejsza liczba pszczół (minimum 250).
- d. Do badań laboratoryjnych martwe pszczoły mogą zostać zebrane z okolicy wylotków uli, z ich dennic oraz z terenu pasieczyska, lub z terenu plantacji na której zastosowano środki ochrony roślin stanowiące prawdopodobne źródło ostrego zatrucia pszczół. Miejsce zbierania zatrutych pszczół należy wskazać w protokole.
- e. Do laboratorium PIWet-PIB należy wysłać jedną próbkę martwych pszczół (może to być próbka zbiorcza pszczół pobranych z różnych miejsc wskazanych w pkt 3d).
- f. Dodatkowo do badań mogą być przysłane próbki roślin pobrane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz.U. poz. 1549 z dnia 16 grudnia 2013 r.).

#### **4. Sposób zabezpieczenia próbek**

- a. Próbki laboratoryjne, niezwłocznie po ich pobraniu umieszcza się w czystym, wykonanym z obojętnych materiałów opakowaniu, które zabezpiecza próbki przed zanieczyszczeniami i uszkodzeniem.

## **Instrukcja postępowania przy pobieraniu próbek do badań laboratoryjnych, realizowanych przez PIWet-PIB, przy podejrzeniu o ostre zatrucie pszczoł środkami ochrony roślin**

- b. Opakowanie plombuje się z użyciem plomby zawierającej indywidualny niepowtarzalny numer.
  - c. Pobrane do badań próbki należy zamrozić a następnie w tym stanie przechowywać i dostarczać do laboratorium.
- 5. Sposób postępowania z próbką pobraną do badań**
- a. Pobraną próbkę w stanie zamrożonym wraz z wypełnionym protokołem należy dostarczyć do laboratorium Zakładu Farmakologii i Toksykologii PIWet-PIB w Puławach.
  - b. Laboratorium potwierdza przydatność do badań dostarczonej próbki.
  - c. W przypadku otrzymania uszkodzonej przesyłki laboratorium może odstąpić od wykonania badań.
  - d. Sprawozdanie z badań przesłane zostanie do osoby, wskazanej w protokole, która przesłała próbkę do badania.
  - e. Po wykonaniu badań pozostałość po próbce będzie przechowywana przez 1 miesiąc od daty wysłania sprawozdania z badań.

.....  
(miejsce, data sporządzenia)

**PROTOKÓŁ POBRANIA PRÓBKII DO BADAŃ LABORATORYJNYCH  
PODEJRZENIE OSTREGO ZATRUCIA PSZCZÓŁ ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN**

Nr .....  
(nadaje PIWet-PIB)

Poszkodowany pszczelarz Pan(i):.....  
zamieszkały(a) w: .....gmina: .....  
powiat .....województwo: .....

Komisja powołana przez Urząd Gminy/Miasta\* w.....  
w składzie:

1. Przedstawiciel Urzędu Gminy/Miasta\*

Pan(i): .....

2. Przedstawiciel PIORIN w .....oddział w.....

Pan(i): .....

3. Przedstawiciel Powiatowej Inspekcji Weterynaryjnej w .....

Pan(i): .....

4. Przedstawiciel Polskiego Związku Pszczelarskiego/WZP/RZP\* w.....

Pan(i): .....

Przy udziale właściciela plantacji Pan(i):.....

zamieszkałej/ego w .....gmina.....

powiat .....województwo.....

na której zastosowano środki ochrony roślin stanowiące prawdopodobne źródło zatrucia pszczół.

## Opis pasieki

1) Lokalizacja pasieki (opisać dokładnie położenie, np. w sadzie, na skraju lasu, itp, położenie względem podejrzewanych plantacji – odległość, kierunek, sąsiedztwo upraw itp.)

.....  
.....  
.....

2) Liczba rodzin pszczoł:

ogółem w pasiece ..... w tym z objawami zatrucia .....  
całkowicie wymarłych .....

3) Objawy zatrucia

Komisja w dniu badania sprawy stwierdza, że efekt toksyczny: ustąpił / trwa / narasta\*

.....  
.....  
.....

4) Stan zdrowotny pasieki ( opisać, czy stwierdzono jakiegokolwiek objawy chorobowe):

.....  
.....  
.....

Inne okoliczności mogące mieć wpływ na ubytek pszczoł:

.....  
.....  
.....

5) Szacowana wysokość szkody w pasiece wynosi (zł) .....  
słownie .....

### Próbki pobrane do badań laboratoryjnych

*Koszty badań laboratoryjnych, po wcześniejszym uzgodnieniu, ponosi Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach. Badania odbywają się w ramach realizacji zadania W-42 „Monitorowanie stanu zdrowotnego i strat rodzin pszczoł w krajowych pasiekach” realizowanego w ramach programu wieloletniego „Ochrona zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego” (uchwała Rady Ministrów nr 229/2013 z dnia 31 grudnia 2013 r.)*

Z pasieki poszkodowanego pszczelarza Pan(i): .....

komisyjnie pobrano próbkę martwych pszczoł (zgodnie z instrukcją PIWet-PIB)

zebranych przy ulach

zebranych z dennic

inne /jakie? .....

- wielkość pobranej próbki .....
- numer plomby.....

Zgodnie z oświadczeniem pszczelarza od chwili zauważenia zamierania pszczoł do momentu pobierania próbek upłynęło ..... godzin/dni\*

Na podejrzanej plantacji Pan(i): .....

o obszarze ..... ha, w odległości ..... m w linii prostej od badanej pasieki,  
na której uprawiana jest .....

*(nazwa roślin i faza rozwojowa)*

w trakcie postępowania PIORiN wykazano stosowanie następujących środków ochrony roślin:

.....  
.....  
.....  
.....

ostatni zabieg wykonano ..... w godzinach od ..... do .....

oraz komisyjnie pobrano próbkę roślin (zgodnie z metodologią PIORiN)

- wielkość i rodzaj pobranej próbki .....
- numer plomby.....

Od czasu stosowania preparatu do chwili pobierania próbek pogoda była:

sucha/słoneczna/mglista/deszczowa/burzowa\* .....

Temp. powietrza w zakresie .....°C.

W czasie oględzin na plantacji stwierdzono/nie stwierdzono\* obecność martwych pszczoł/trzmieli\*

W czasie oględzin plantacji stwierdzono/nie stwierdzono\* loty pszczoł.

\*niepotrzebne skreślić

Uwagi komisji:

.....  
.....  
.....

Uwagi stron:

.....  
.....  
.....

Protokół sporządził: .....

*(Data i czytelny podpis)*

Z treścią protokołu zapoznali się i jego kopię otrzymali:

Poszkodowany pszczelarz: .....

*(Data i czytelny podpis)*

Właściciel podejrzanej plantacji: .....

*(Data i czytelny podpis)*

Członkowie Komisji:

1..... 2.....  
*(Data i czytelny podpis)* *(Data i czytelny podpis)*

3..... 4.....  
*(Data i czytelny podpis)* *(Data i czytelny podpis)*

Osoba wysyłająca próbkę do badań laboratoryjnych  
/osoba otrzymująca sprawozdanie z badań laboratoryjnych:

.....  
*(Data i czytelny podpis)*

Ocena stanu próbki i adnotacje laboratorium

.....  
.....  
*(Data i czytelny podpis)*

\*niepotrzebne skreślić



## WICEWOJEWODA ŁÓDZKI

IA-IV.021.8.2015

Łódź, dnia 27 marca 2015 r.

**Panie/Panowie**  
**Wójtowie, Burmistrzowie,**  
**Prezydenci Miast**  
w województwie łódzkim

W ramach współpracy z Wojewódzkim Związkiem Pszczelarzy w Łodzi oraz mając na względzie pomoc pszczelarzom w ochronie pszczół przed zagrożeniami związanymi ze stosowaniem środków chemicznych oraz procedury postępowania przy realizacji badań laboratoryjnych – „Monitorowanie stanu zdrowotnego i strat rodzin pszczelich w pasiekach w krajowych pasiekach”, w załączeniu przesyłam ww. procedury.

Pragnę podkreślić, że pszczoła miodna jest ważnym ogniwem łańcucha w przyrodzie, również w rolnictwie, ze względu na wpływ na plonowanie roślin. Prawidłowe zapylanie nie tylko powoduje wzrost plonu, ale także jego parametrów jakościowych. Szacuje się, że około 80% roślin wymaga obecności pszczoły dla wydania plonu.

Zmiany struktury upraw i ich koncentracja, chemiczna likwidacja chwastów, chorób oraz szkodników roślin, spowodowała dramatyczne pogorszenie warunków hodowli pszczół. Szczególnym zagrożeniem jest nieprawidłowe wykonywanie zabiegów chemizacyjnych na plantacjach rolnych, sadowniczych czy też na obszarach leśnych. Skoncentrowane środki ochrony roślin wymagają precyzyjnego i umiejętnego ich rozprowadzania, z uwzględnieniem nieszkodliwości dla pszczół. Niewłaściwe stosowanie środków ochrony roślin oraz postępująca obecnie globalizacja obrotu materiału hodowlanego, powoduje nasilenie wystąpienia chorób pszczół. Powyższe jest przyczyną nadmiernego giniecia pszczół, dotykając również pszczelarzy zamieszkujących na terenie naszego województwa.

Mając na uwadze przedstawione informacje, w imieniu WZP w Łodzi, pragnę zwrócić szczególną uwagę na zapewnienie przestrzegania przez rolników i sadowników rozporządzeń unijnych, regulujących podnoszoną materię oraz stosowania zasad dobrej praktyki ochrony roślin, w tym zaleceń zawartych w dokumencie EKSPERTYZA Dobra praktyka ochrony roślin. Ochrona zapylaczy podczas stosowania środków ochrony roślin.



W kontekście ochrony pszczół, celem uniknięcia i niedopuszczenia do zatrucia pszczół ważne jest między innymi, aby:

- 1) bezwzględnie przestrzegać zapisów zawartych w etykiecie środka ochrony roślin,
- 2) zabiegi wykonywać tylko w przypadkach przekroczenia przez organizmy szkodliwe progów ekonomicznej szkodliwości, o ile to możliwe, ograniczać zabiegi do pasów brzeżnych lub miejsc wysilenia organizmów szkodliwych,
- 3) zabiegi wykonywać w godzinach popołudniowych, po zakończeniu oblotu uprawy przez pszczoły,
- 4) zabiegi opryskiwania wykonywać sprzętem sprawnym technicznie, z aktualnym świadectwem przeglądu technicznego oraz z zastosowaniem dysz zalecanych przy stosowaniu danego środka,
- 5) do wykonania zabiegów w miejscach gdzie pszczoły mogą mieć pożytek dobierać środki selektywne, nietoksyczne dla pszczół lub o krótkim okresie prewencji,
- 6) przy planowaniu i wykonywaniu oprysków uwzględniać wiele kwitnących już od wczesnej wiosny gatunków chwastów, np. mniszek lekarski, ognicha; stanowią one pożytek dla pszczoła) i wykonywane w takiej sytuacji zabiegi muszą być traktowane tak jak zabiegi w czasie kwitnienia uprawy,
- 7) nie opryskiwać roślin pokrytych spadzią,
- 8) środkami bardzo toksycznymi i toksycznymi dla pszczół nie wykonywać zabiegów na uprawach, których kwitnienie może mieć miejsce przed zakończeniem okresu prewencji,
- 9) zapobiegać znoszeniu cieczy użytkowej, szczególnie na sąsiednie, kwitnące uprawy, a także miejsca, gdzie zapylacze mogą mieć pożytek, nie wykonywać zabiegów przy zbyt silnym wietrze,
- 10) informować okolicznych pszczelarzy o wykonywanych zabiegach ochrony roślin,
- 11) nie zanieczyszczać wód, takich jak. rowy melioracyjne, zbiorniki śródpolne i inne środkami ochrony roślin, ponieważ mogą one stanowić źródło wody dla zapylaczy.

Dziękując za zaangażowanie się Państwa w ochronę pszczół, jednocześnie proszę o powołanie, przy współpracy z przedstawicielami związków pszczelarskich na terenie państwa gmin, specjalnych komisji szacujących szkody w pasiece na wypadek wystąpienia zatrucia pszczół. W składzie ww. komisji winni być:

1. Przedstawiciel gminy;
2. Inspektor weterynaryjny – wyznaczony przez Powiatowego Lekarza Weterynarii;
3. Inspektor Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa;
4. Przedstawiciel związku pszczelarskiego.

Powołane komisje miałyby za zadanie uwierzytelnienie zaistniałej szkody zatrucia pszczół, co mogłoby mieć duże znaczenie w postępowaniu odszkodowawczym.

Proszę Państwa o zainteresowanie się sygnalizowaną tematyką, i udzielenie pomocy pszczelarzom posiadającym pasieki na terenie gminy, Proponowane postępowanie w przypadku zatrucia pszczół jest ogólnie stosowaną praktyką przyjętą w całym kraju.

**WICEWOJEWODA ŁÓDZKI**

*Jarosław Klimas*

Załączniki do pisma:

1. Instrukcja postępowania przy pobieraniu próbek do badań laboratoryjnych. realizowanych przez PIWetPIB, przy podejrzeniu o ostre zatrucie pszczół środkami ochrony roślin, dostępna w wersji elektronicznej na stronie Państwowego Instytutu Weterynaryjnego - Państwowy Instytut Badawczy ([www.piwet.pulawy.pl](http://www.piwet.pulawy.pl)) w zakładce „ZATRUCIA PSZCZÓŁ” - szczegółowy adres: <http://www.piwet.pulawy.pl/ssl/lims-files/wn.file/wn.file.00000722.278e89d8c2da87688af1c1b00f468a10e7dbe61f.pdf>

Inne przydatne dokumenty dostępne w internecie, które można wykorzystać w przedmiotowej sprawie:

1. Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2013 – 2017. Dokument dostępny na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
2. Dobra praktyka ochrony roślin. Bezpieczeństwo i higiena pracy podczas stosowania środków ochrony roślin – Poradnik dla rolników;
3. Spadek populacji pszczół. Przegląd czynników zagrażających owadom zapylającym i rolnictwu w Europie. Raport techniczny Laboratorium Badawczego Greenpace 01/2013;
4. Bezpieczne i odpowiedzialne stosowanie środków ochrony roślin według zasad integrowanej ochrony roślin.
5. Bezpieczne i racjonalne stosowanie środków ochrony roślin w sadownictwie. Instytut Ogrodnictwa 2013, Skierniewice;
6. Kodeks dobrej praktyki rolniczej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
7. Ekspertyza, Dobra praktyka ochrony roślin. Ochrona zapylaczy podczas stosowania środków ochrony roślin, dostępna na stronie Polskiego Związku Pszczelarskiego ([www.zwiazek-pszczelarski.pl](http://www.zwiazek-pszczelarski.pl)) w zakładce „Aktualności – WAŻNE DLA PSZCZELARZA” – szczegółowy adres: <http://zwiazek-pszczelarski.pl/wp-content/uploads/2014/05/Pruszy%C5%84ski-Skubida-Ekspertyza-DPOR-Ochrona->